

NÁZEV ŠKOLY:	GYMNÁZIUM JOSEFA JUNGMANNA LITOMĚŘICE, Svojsíkova 1, příspěvková organizace
ČÍSLO PROJEKTU:	CZ.1.07/1.5.00/34.1082
NÁZEV MATERIÁLU:	VY_32_INOVACE_4B_11_Iracionalismus v 19. sto- letí
TÉMA SADY:	Filozofie, religionistika, náboženství
ROČNÍK:	4. ročník, oktáva
DATUM VZNIKU:	Červen 2013
AUTOŘI:	Luboš Nergl, Andrea Skokanová

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Iracionalismus v 19. století

Anotace:

Výukový materiál je určen pro předmět základy společenských věd ve 4. ročníku.

Materiál obsahuje texty z učebnic určených převážně pro výuku na vysokých školách, jen výjimečně obsahuje jiné texty. Texty nemohou nahradit soustavný výklad dané problematiky, jejich funkce je motivační k dalšímu studiu zejména uvedených titulů. Zároveň je úloha textů inspirativní k frontálním diskusím a skupinovým debatám. Výše zmíněné inspiraci slouží otázky a úkoly.

Žáci si mohou texty vytisknout, stáhnout do mobilu či tabletu, mohou si je převést do otevřeného formátu, opatřit poznámkami, napsat odpovědi. Rovněž během vyučovací hodiny lze texty promítnout dataprojektorem na plátno.

Časová náročnost: 2 vyučovací hodiny týdně.

Přístup k internetu není bezpodmínečně nutný, jen některé úkoly odkazují na elektronické zdroje.

Emanuel Rádl: Dějiny filozofie (Novověk)

Četl jako jeho soudruzi horlivě Schopenhauera, v němž shledával „zrcadlo, v němž jsem viděl zobrazený svět, život a svoji vlastní přirozenost s hroznou velkolepostí“. Co jiného než opojení mohl mu dát tento zlostný egoista, který neuměl v ničem poradit, nic neměl rád, v nic nevěřil? V operách Richarda Wagnera, také ctitele Schopenhauerova, našel potvrzení víry v nespoutanou instinktivnost. V hlavě se mu mátl darwinistická pozitivní věda s vírou v poesii, víra v rasovost s fantasií o siláckých individuích, mluvil o „amor fati“ a blouznil o absolutní nevázanosti; nazýval sám sebe „mystickou a skoro maenadickou duší“, doporučoval orientální theosofii. S pohrdáním psal o lidu a o demokracii; myslil (jako mnozí jeho jiní soudruzi v Německu i mimo Německo) na carské Rusko jako na ideál „plavé bestie“; „tupý a resignovaný fatalismus“ dává prý „dnes ruskému lidu výhody před námi, lidmi Západu“, lidu, který ještě nezná „parlamentární blbost“. Nejhorším lidem jsou prý Angličané, zkazili Francouze ilusí o demokracii; „hokynáři, křesťané, krávy, ženy, Angličané a jiní demokraté patří k sobě“.

Spisy jeho začaly ukazovat stopy šílenství, pak slavomamu; zemřel v blázinci na paralyzu mozku. Veřejnost ho napřed přezírala, potom začaly napodobovat jeho paradoxy; konečně se stal ideologem rasových theoretiků - chudák za živa i po smrti. Jeho spisy jsou důvěrně upřímné, nanejvýš stydlivé a útlocitné.

c) Romantik uvažuje o řecké filozofii

Schopenhauer rozvinul zájem o orientální mythus; Nietzsche mu podlehl; dokazoval (z počátku s nepatrným zdarem), že prý už v klasické době řecké měl prý orientální mythus přednost (a prý právem) před kritickým myšlením samých Řeků. Vykládal ve svém prvním díle „Zrození tragedie“, („Zpovědi romantikově“, jak píše), že prý v umění vládou dvě základní nálady, dionysovskými - orgiastická nálada hudebníka a tragéda a appolinovskými veselá, umírněná nálada sochaře a epického básníka. Nietzsche sám byl pro náladu „dionysovskou“, z níž prý povstane nová kultura, založená na „tragickém poznání“ života.

Friedrich Nietzsche: Soumrak model čili: jak se filozofuje kladivem

Sokratův problém

O životě soudili stejně za všech časů ti nejmoudřejší: není k ničemu... Vždy a všude byl slyšán z jejich úst tentýž zvuk, zvuk plný zoufalství, plný zádumčivosti, plný únavy ze života, plný odporu k životu. Sám Sokrates pravil, umíraje: „Žití - znamená býti dlouho nemocen: jsem spasiteli Asklepiovi dlužen kohouta.“ Sám Sokrates měl ho dost. -Co to dokazuje? Nač to ukazuje? - Dříve bylo by se řeklo (-oh, řeklo se to, a dosti hlasitě, a naši pesimisté nejdříve!) : „ V tom rozhodně vězí něco pravdy! Consensus sapientium dokazuje pravdu.“ - Budeme tak mluvit ještě dnes? Smíme to? „ V tom rozhodně vězí něco nemocného“ -

„Rozum“ ve filozofii

Tážete se mne co vše je idiosynkrasií i filosofů?...Například jejich nedostatek

historického smyslu, jejich zášť i k představě rozvoje, jejich egypticismus. Domnívají se, že prokazují čest nějaké věci, zbaví-li ji historického pojmání, sub specie aeterni - promění-li ji v mumii. Vše, s čím filosofové zacházeli po tisíciletí, byly pojmové mumie; nic skutečného nevyšlo žívoucí z jejich rukou. Zabíjejí, vycpávají tito páni modloslužebníci pojmu, zbožňují-li - jsou všemu na smrt nebezpeční, zbožňují-li. Smrt, proměna, stárí právě tak jako plození a růst jsou pro ně námitkami - dokonce vyvrácení. Co jest, nebude; co bude, není...Leč oni všichni věří, dokonce zoufale, ve jsoucnost. Ježto však nemohou se ho zmocnit, hledají důvody, proč se jim skrývá. „Je asi zdání, šalba v tom, že nepostřehujeme jsoucnost: kde vězí podvodník?“ - „Máme ho“, křičí blažení „smyslovost je to!“ Tyto smysly, jež i jinak jsou nemorální, šálí nás o pravý svět.

Friedrich Nietzsche: Antikrist

Že nikdo nepostřehl, jak je Kantův kategorický imperativ životu nebezpečný!...jen bohoslovecký instinkt jej vzal v ochranu! - Jednání, k němuž nutká životní instinkt, má v rozkoši svůj důkaz, že je pravým jednáním: a onen nihilista s křesťansko-dogmatickými vnitřnostmi viděl v radosti námitku... Co činí rychleji než-li pracovat, myslit, cítit bez vnitřní nutnosti, bez hluboce osobní volby, bez radosti? Jakožto automat „povinnosti?“. Je to přímo návod k dekadenci, dokonce k idiotství... Kant se stal idiotem. - A to byl vrstevník Goethův! Tento osudný pavouk byl uznáván za filosofa Němců - ještě je uznáván!... Chráním se, abych neřekl, co myslím o Němcích... Neviděl Kant ve francouzské revoluci přechod z neorganické formy státu v organickou? Netázal se, existuje-li událost, jež ani nemůže být jinak vysvětlena než-li morálním založením lidstva, takže by dokázala, jednou provždy „tendenci lidstva k dobru?“ Kantova odpověď: „Toť revoluce.“ Instinkt chybující ve všem a všude, protipřírodnost instinktem, německá dekadence filosofií - toť Kant!

Nedejme se zmásti: velicí duchové jsou skeptici. Zarathustra je skeptik. Síla, svoboda ze síly a z nadbytku síly ducha se dokazuje skepsí. Lidé pevného přesvědčení nepadají vůbec na váhu, jde-li zásadně o hodnotu a nehodnotu. Přesvědčení jsou žaláře. Nevidí dost do dále, nevidí pod sebe: ale aby kdo směl mluvit do hodnoty a nehodnoty, musí vidět pět set přesvědčení pod sebou, - vidět za sebou...Duch, jenž chce něco velikého, jenž i prostředky k tomu chce, je nutně skeptikem. Být svoboděn od přesvědčení všeho druhu, moci svobodně hledět, to patří k síle... Veliká vášeň, základ a moc jeho bytí, ještě osvícenější, ještě despotičtější, než-li je takový duch sám, zabírá celý jeho intelekt; zbavuje ho skrupulí; dodává mu odvahy dokonce k nesvatým prostředkům; dopřává mu za jistých okolností přesvědčení. Přesvědčení prostředkem: mnohého lze dosíci jen pomocí nějakého přesvědčení. Veliká vášeň potřebuje, spotřebuje přesvědčení, nepodrobuje se jim, - je si vědoma své suverenity. - Naopak: potřeba víry, něčeho nepodmíněného, jde-li o Ano a Ne, Carlylismus, bude-li mi prominuto toto slovo, je potřebou slabosti. Člověk víry, „věřící“ všeho druhu, je nutně člověk závislý, - takový, jenž nemůže sebe dosadit za účel, jenž vůbec nemůže sám ze sebe účely vytyčit. „Věřící“ nepatří sobě, může být jen prostředkem, musí být spotřebován,

potřebuje někoho, kdo ho spotřebuje. Jeho instinkt vzdává největší poctu morálce odosobnění: k ní přemlouvá všechno, jeho chytrost, jeho zkušenost, jeho marnivost. Víra všeho druhu je sama výrazem odosobnění, sebeodcizení...Uvážíme-li, jak nezbytný je většině lidí regulativ, který je zvenčí váže a zpevňuje, jak je nátlak, otroctví ve vyšším smyslu, jedinou a poslední podmínkou, za které prospívá člověk slabší vůle, zvláště pak žena.

OTÁZKY A ÚKOLY

1. V prvním textu píše Rádl o Schopenhauerovi jako o zlostném egoistovi. Kdo byl Schopenhauer? Proč ho Rádl tak nazývá? Čím inspiroval Nietzscheho?
2. Z Rádlova líčení Nietzscheho je „cítit“ despekt? Proč? Kdo byl Emanuel Rádl?
3. Friedrich Nietzsche měl podobný despekt k Sokratovi. Znamená vystoupení Sokrata snad nějaký negativní přelom v historii lidstva?
4. V textu ze *Soumraku model* najděte odpor Nietzscheho k Platónovi.
5. Nalezněte v *Antikristovi* požadavek kritického myšlení.
6. Jaký byl Nietzscheův postoj k ženám?
7. Hans Joachim Störig (v knize *Malé dějiny filozofie*) charakterizuje Friedricha Nietzscheho jako filozofa 7 x anti. Vyhledejte, v kterých oblastech vztahu svého myšlení ke světu byl Nietzsche anti.

Zdroje:

NIETZSCHE, F. *Antikrist*. Vydání nevedeno, Olomouc: Votobia, 2001, ISBN 80-7198-481-7, str. 19, 85

NIETZSCHE, F. *Soumrak model čili: jak se filozofuje kladivem*. Vydání nevedeno, Olomouc: Votobia, 1995, ISBN 80-85885-33-6, str. 19, 31 - 32

RÁDL, E. *Dějiny filosofie (Novověk)*. Vydání nevedeno, Praha: Votobia, 1999, ISBN 80-7220-064-X, str. 527 - 528